TRAUMATISK

»Traumer hober sig op i nervesystemet. Det er dråbe på dråbe på dråbe«

Af Kåre Kildall Rysgaard

Onsdag den 14. december 2016, 18:00

Del:

Der findes ikke noget objektivt mål for, hvor voldsom krigen skal være for at udløse PTSD. Og det er ikke afgørende, hvor længe der går, før symptomerne viser sig. Det siger psykiatere om WHO's diagnose, som ifølge soldaterforeninger fortolkes alt for stramt af danske myndigheder.

Fire ud af ti veteraner har siden 2015 fået afslag, fordi myndigheder vurderer, at de ikke har været udsat for noget tilstrækkeligt traumatiserende.

Foto: Scanpix

Danske soldater har oplevet grusomme scenarier og voldsomt psykisk pres i under deres udsendelse til Danmarks krige.

Eksempelvis at kropsvisitere lemlæstede fjender, afmontere miner med Taliban inden for skudafstand eller at sidde tilbage efter ildkamp med en afdød soldaterkammerats blod-indsmurte hjelm.

Dette er eksempler fra en gennemgang af 161 sager, hvor soldater har fået afslag på erstatning for PTSD. Sager, som Ugebrevet A4 har fået aktindsigt i.

I de gennemgåede sager har begrundelsen for afslag typisk været

- at de ikke opfylder kriterierne for at kunne stille diagnosen eller
- at krigen ikke kan være årsagen til deres kritiske psykiske tilstand.

Arbejdsmarkedets Erhvervssikring og Ankestyrelsen har tidligere fortalt, at Danmark blot følger de krav til diagnosen, som verdenssundhedsorganisationen WHO stiller.

Men to psykiatere med speciale i veteraner mener begrundelsen er forkert ud fra de enkelte sager, de har set. Her vurderer de, at veteraner opfylder et af WHO's centrale kriterier for PTSD, mens myndighederne når frem til den modsatte konklusion. Psykiaterne peger på, at en del af diagnosen handler om skøn

Samtidig peger soldaterforeninger på, at sagen drejer sig om, hvordan Arbejdsmarkedets Erhvervssikring og Ankestyrelsen bruger diagnose-biblen. I WHO's bluebook står guidelines og beskrivelser af PTSD diagnosen. Men myndighederne vil gerne hurtigt og nemt sortere sagerne. Derfor indfører de retningslinjer, som er mere firkantede end, hvad WHO lægger op til - og så får veteraner afslag på et forkert grundlag, kritiserer Åse Lindeman, specialkonsulent og jurist i Hærens Konstabel- og Korporalforening (HKKF).

»Jeg er træt af, at myndigheder skyder skylden på WHO og siger, de følger kriterierne for diagnosen og ikke kan gøre det anderledes. Det er en praksis, myndighederne selv har lavet. Det er ikke WHO,« siger hun og mener, at de selv burde stå på mål for sagsbehandlingen i

stedet for at sende aben videre.

Veteranalliancen har i efteråret demonstreret foran Arbejdsmarkedets Erhvervssikring og Beskæftigelsesministeriet over sagsbehandlingen i veteransager. Talsmand og tidligere Balkanveteran Claus Stenberg er fortørnet over, hvordan myndighederne udlægger PTSD diagnosen.

»Det virker lidt uhæderligt. Man læser WHO's beskrivelser selektivt. I stedet for at se på helhedsbilledet kigger man efter, hvordan man kan slippe af sted med at give afslag. Jeg kan godt forstå, at de soldater, som søger erstatning for PTSD, er bekymrede.«

Arbejdsmarkedets Erhvervssikring afviser, at man bøjer WHO's beskrivelse af PTSD.

»Vi behandler sagerne efter loven og fortegnelsen. Når vi vurderer sagerne, er det WHO's definition af PTSD, vi går ud fra,« skriver chef for veteransekretariatet i Arbejdsmarkedets Erhvervssikring, Jesper Hartvig Pedersen i en mail.

Krigen var ikke barsk nok

Men hvordan definerer WHO præcist, hvad der kan udløse PTSD. Et centralt punkt er, at man skal have været udsat for stressede hændelser eller situationer, der har en exceptionel truende eller katastrofeagtig karakter.

Fire ud af ti veteraner, der siden 2015 har fået afslag, er blevet mødt med den begrundelse, at myndighederne vurderer, at de ikke har været udsat for noget tilstrækkeligt traumatiserende.

Læs også: Nej til erstatning: For fire ud af ti afviste veteraner var krigen ikke farlig nok

Det gælder blandt andet minerydder Kim Robin Poulsen, som skulle afmontere miner, granater og efterladte missiler med Taliban inden for skudafstand. Michael Kjeldsen, som i Afghanistan var 50 meter væk fra en vådeskudsulykke, hvor en soldat blev ramt i ansigtet med et maskingevær, der sprøjtede kugler 1500 væk. Og det gælder den kvindelige danske soldat, som, efter at have hørt om både en meget grov voldtægt mod en anden soldat samt endnu et voldtægtsforsøg, selv oplevede at en afghaner holdt hende fast og kyssede og gramsede på hende, indtil hun vristede sig fri.

Ingen facitliste for farligt

I WHO's guidelines står direkte, at for eksempel kamp, ulykker og voldtægt kan udløse PTSD.

Der er ingen tvivl om, at voldtægtsforsøg også ifølge WHO er tilstrækkeligt til at udløse den psykiske sygdom, vurderer overlæge Susanne Feierskov fra Psykiatrisk Center Frederiksberg, som har lang erfaring med at behandle veteraner med PTSD.

»Kvinden har oplevet, at nu bliver jeg slået ihjel. Kvinder, som er udsat for voldtægt, har stor risiko for at udvikle PTSD. I situationen kunne den kvindelige soldat ikke vide, at der ikke skete mere. I de sekunder og minutter oplever hun at være i ekstrem livsfare,« siger hun.

Susanne Feierskov har ikke taget stilling til om de andre eksempler også er traumatiske nok ifølge WHO's diagnose kriterier, men WHO har ingen facitliste over, hvad der er farligt nok - kun få eksempler.

»Man kan aldrig lave en udtømmende liste med eksempler over, hvad der kan udløse PTSD. Det er umuligt. Man må se på, hvilke symptomer folk har, og hvad der har forårsaget det,« fastslår Susanne Feireskov.

Henrik Steen Andersen er overlæge på Rigshospitalet og ekspert i krise- og

katastrofepsykiatri. Han er enig i, at WHO's definition af, hvad der udløser PTSD langt fra er klokkeklar.

»Det problematiske er, at det altid vil ende på et skøn. Selve stressor-kriteriet er meget omdiskuteret. Hvad er exceptionelt stressende, og hvad er katastrofe,« siger han.

Traumetærsklen er ikke ens

Barren for hvad der skal til for at udløse PTSD kan også blive sænket. WHO skriver, at bestemte personlighedstræk eller en forhistorie med neurotiske lidelser, for eksempel angst red, gør folk mere sårbare.

Advokater og psykiatere, der har undersøgt veteranerne, og peger netop på, at veteraner i flere sager har oplevet skrækkelige ting under tidligere udsendelser. Forhistorien gør, at der skal mindre til for at udløse sygdommen.

Det gælder blandt andet for soldaten, som i Afghanistan var udsat for beskydning med håndgranater, maskinpistoler og bomber, der sprang så tæt på, så han blev skubbet bagover. En anden veteran, der i Sarajevo blev omringet, fik trykket en pistol for panden, trukket ud af bilen og ført hen til en øde ejendom. Eller for eksempel Michael Kjeldsen, som i Irak påkørte en mine og i Bosnien så døde og lemlæstede kolleger.

I de tre sager konkluderer Arbejdsmarkedets Erhvervssikring, at kigger man på veteranernes seneste udsendelse, så var den ret fredelig. Her har de ikke oplevet nok af exceptionel truende eller katastrofeagtig karakter, så derfor kan PTSD, som kommer efter den sidste udsendelse ikke skyldes krigen.

Advokater har klaget over afgørelserne, fordi de mener, at veteranerne er blevet re-traumatiserede.

Ugebrevet A4 har spurgt, hvordan Arbejdsmarkedets Erhvervssikring tager højde for, at der ifølge WHO ikke skal samme belastning for alle personer til for at udløse PTSD. Svaret lyder:

»Vi vurderer altid sagerne individuelt på baggrund af den konkrete belastning. Man kan få anerkendt en sag, uanset om man tidligere har haft symptomer på psykisk sygdom,« skriver Jesper Hartvig Pedersen, der er chef for veteransekretariatet i Arbejdsmarkedets Erhvervssikring.

En dråbe for meget

Psykiatere peger på, at det ikke altid er de kraftigste begivenheder, der udløser PTSD.

»Traumer hober sig op i nervesystemet. Det er dråbe på dråbe på dråbe,« siger overlæge Susanne Feierskov og fortæller, at omstændigheder også spiller en stor rolle for, om man udvikler PTSD.

»Det kan være situationer, hvor soldater oplever skyld, fejl og andre kommer til skade eller dør, « siger hun og forklarer, at skam og følelse af utilstrækkelighed kan forværre sygdommen.

Henrik Steen Andersen fra Rigshospitalet fortæller, at hvis man over længere tid har meget voldsomme oplevelser, kan det også udløse sygdommen.

»Nogle veteraner kan udpege deres værste oplevelser. De står stærkere i erstatningssager end de veteraner, som ikke kan isolere, hvilke hændelser, der var værst. For dem blev PTSD udløst af en sum af hændelser,« siger overlægen.

Diagnosen er ikke entydig

Mange veteraner får også afslag på erstatning på PTSD, fordi der er gået for lang tid efter udsendelsen, før symptomer eller sygdommen brød ud. Derfor mener myndighederne ikke krigen kan være årsagen. Her skriver chef for Jesper Hartvig Pedersen, at man læner sig op af en udredning om PTSD fra 2013.

»Der findes holdepunkter i forskningen for, at posttraumatisk belastningsreaktion kunne debutere med nogle af symptomerne indenfor de første 6 måneder efter belastningen, men først fuldt symptombillede noget senere, i reglen indenfor 1-2 år,« skriver han.

Samtidig skeler man også til WHO's guidelines. Her står, at som udgangspunkt skal man kun stille diagnosen PTSD, hvis der er symptomer inden for seks måneder efter en traumatisk begivenhed. Men, fortsætter WHO, så kan man stadig stille diagnosen efter et halvt år, hvis PTSD er klinisk til stede og der ikke er andre alternative årsager til sygdommen.

Hærens Konstabel- og Korporalforening har flere gange klaget over, at myndigheder i strid med WHO's retningslinjer afviser veteraner, hvis de ikke kan dokumentere symptomer inden for et halvt år. I flere tilfælde har psykiatere vurderet, at krigen entydigt er årsagen til veteranernes psykiske problemer. Samtidig har professorer skarpt kritiseret tidsgrænsen, som de mener ikke giver mening lægefagligt.

Læs også: Professorer dumper behandlingen af PTSD-ramte veteraner

Afgørelser bygger på skøn og praksis

WHO har ikke ønsket at svare på Ugebrevet A4's spørgsmål om, hvordan PTSD-diagnosen præcist skal forstås, og om diagnosen kan udlægges forskelligt. Organisationen henviser til, at man arbejder på at opdaterede de psykiske diagnoser.

Formanden for Dansk Psykiatrisk Selskab, Torsten Bjørn Jacobsen mener dog, at selv om der kommer nye kriterier for diagnosen vil skøn stadig spille en rolle.

»Vi må lære at se på en anden måde på psykiske lidelser. Hvis noget er galt i en maskine, kan man skille den ad og se, hvad der er galt. Det er ikke tilfældet for en række psykiske lidelser. Her er der skøn - og så opstår der usikkerhed. Vi har alle en individuel traumetærskel,« siger han.

Efter nytår skal Veteranalliancen, HKKS og andre organisationer mødes med beskæftigelsesministeren. I Folketinget har flere partier allerede tilkendegivet, at sagsbehandlingen af veteraner skal gennemgås og justeres.

Talsmanden for Veteranalliancen arbejder for, at praksis skal ændres.

»Der er ikke behov for nye regler og særlove. Man skal bare ikke have så restriktive fortolkninger af udvalgte dele af diagnosen,« mener Claus Stenberg.

Copyright © 2014 | Ugebrevet A4
Islands Brygge 32D | 2300 København S | T: +45 27837130 | E: Kontakt os